

06.03.2023

עמדת אגודת יהודי אתיופיה בעניין הרפורמה המשפטית ופקודת המשטרה

מאז עלייתנו ארצה, אנו, יוצאי אתיופיה מוחים נגד אלימות משטרתית, פגיעה בזכויות אדם ואפליה ממסדית מתמשכת. בין הפרשות שעוררו מחאה ציבורית נרחבת, נמצאות פרשת מותו של יוסף סלמסה ז"ל, שאיבד את חייו כתוצאה מאלימות שוטרים ב-2014, פרשת מותו של יהודה ביאדגה ז"ל, צעיר לוקה בנפשו שנורה ב-2019 בידי שוטרים שהוזעקו ע"י משפחתו, פרשת מותו של סלמון טקה ז"ל בשנת 2019, שנורה ע"י שוטר בפארק ציבורי סמוך לביתו, והתנהלות משטרת קרית מלאכי כלפי יוצאי אתיופיה כפי שנחשפה בתחקיר של התאגיד כאן בשנת 2020 ועוד.

אירועים אלה חשפו עד כמה יוצאי אתיופיה חשופים לאפליה, לשיטור יתר, לפרופילינג ולפרקטיקות נוספות שמעידות על חוסר שוויון בפני החוק, ועל קושי מול החברה האזרחית בישראל. יחד עם זאת, אנחנו מאמינות ששינויי החקיקה, תחת הכותרת "רפורמה משפטית" טומנים בחובם סכנה אמיתית לכלל החברה הישראלית, ולקהילת יוצאי אתיופיה במיוחד.

מטרת נייר העמדה היא להצביע על פוטנציאל ההשפעה של השינויים המתחוללים.

תיקון פקודת המשטרה:

המשטרה הינה האחראית היחידה על אכיפת החוק ותפקידה לשמור על הסדר הציבורי ועל זכויות האדם. המשטרה כפופה לממשלה, אולם כאוכפת החוק, ברור שהמשטרה כפופה לחוק ולכן עצמאותה חשובה. **המשטרה אמורה להיות מקצועית, ניטרלית ועצמאית ולפעול בהתאם לחוק ולמען האינטרס הציבורי.** עם זאת, ולמרות שהמשטרה אמורה לפעול בהתאם לעקרון השוויון בפני החוק, הדבר אינו מתרחש במציאות, כפי שמשתקף בדוחות מבקר המדינה, דוח פלמור וניירות העמדה של האגודה. אלה מוכיחים כי יוצאי אתיופיה סובלים משיטור יתר, פרופילינג ואלימות משטרתית.

הכפפת המשטרה לגורמים פוליטיים עלולה לחזק את מדיניות האכיפה הבלתי שוויונית, ולגרום למשטרה להיות כלי בידי השלטון והשר, לדיכוי קבוצות מוחלשות וקבוצות מיעוט;

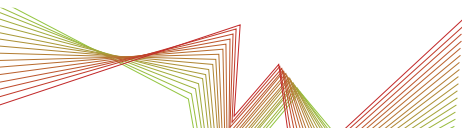
וכך זה נראה בחוק החדש הנמצא עכשיו על שולחן הכנסת:

סעיף 8 – **"השר יתווה מדיניות ועקרונות לפעילותה של המשטרה"** - לפי ההצעה השר יהיה רשאי לקבוע מדיניות גם בנושאים רגישים ביותר של מדיניות חקירות לדוגמא. בידי השר תהיה גם הסמכות לקבוע מדיניות הפגנות ועל קבלת רישיון להפגין. זכות ההפגנה וחופש המחאה הינם הכלים המרכזיים באמצעותם יכולים אזרחים בכלל ויוצאי אתיופיה בפרט לממש את זכותם הדמוקרטית. **פגיעה בזכות ההפגנה והכפפתה לשיקולים פוליטיים, טומנת בחובה פגיעה אנושה בזכויותינו ועלולה לקחת מאיתנו את הכלי המרכזי שלנו לשמירה על זכויותינו כקהילה ואת כוחנו אל מול הממסד.**

סעיף 18 – **"השר יתווה מדיניות כללית בתחום החקירות"** - לפי סעיף זה, לשר תהיה סמכות לפתוח או לסגור חקירות קונקרטיות. בכך נוצר פתח לפגיעה בזכויות אדם ולהכנסת שיקולים זרים שאינם רלוונטיים להליך הפתיחה בחקירה, גם כנגד פרטים מאוכלוסיות מיעוט.

עמותה #580237709 NGO

טשרניחובסקי 3, רמלה, ישראל 7244402 Tchernichovsky 3, Ramla, Israel
טלפון: 052-3252706 | פקס: 08-9745819 | www.iaej.co.il

סעיף 9 – "לא תפורסם פקודה מסוימת אם סבר המפקח הכללי, באישור היועץ המשפטי לממשלה או מי שהוא הסמיך לכך, כי אין לפרסמה" – ס' 9 ב המקורי קובע כי כלל פקודות המשטרה אמורות להיות מפורסמות. הצעת החוק תאפשר שלא לפרסם כלל פקודות מסוימות. כך יוכלו להיות מגובשות הנחיות ומתווי מדיניות ולא להתפרסם לעיון הציבור, גם אם מדובר בהוראות שיש להן חשיבות לציבור, כמו לדוג' נהלים לפתיחה באש, לפיזור הפגנות וכיוצ"ב.

חשוב לציין, כי המשטרה אינה שקופה לציבור, אינה מגיעה עם נתונים לוועדות בכנסת ולא משקפת לציבור פילוח מגזרי של נתוני אכיפת החוק. האגודה פועלת רבות כדי לגרום למערכות האכיפה, ובראשן המשטרה לנהל מדיניות של איסוף מידע סטטיסטי ופילוח נתונים כדי לאתר תופעות של אי שוויון ואפליה. התיקון מחרף את הבעיה וקובע העדר שקיפות, כלומר השר יקבע את המדיניות מבלי שיהיה חייב לפרסמה - לא יהיה ניתן לדעת למה עוצרים ומתי עוצרים.

העדרה של שקיפות פוגע בזכות הציבור לדעת וכן מתנגש עם חוק חופש המידע. כמו כן, היכולת לקיים ביקורת שיפוטית על החלטות שלא לפרסם פקודות כלשהן תיפגע גם היא.

הרפורמה המשפטית;

עצמאות מערכת המשפט היא חלק מעקרונ הפרדת הרשויות ותנאי בסיסי לקיומה של דמוקרטיה מתפקדת, שמטרתה, בראש ובראשונה להעניק הגנה לזכויות אדם מפני שרירותו של השלטון. השינוי המוצע בהרכבה של הוועדה לבחירת שופטים יעניק לממשלה שליטה כמעט מוחלטת על כל מינויי השופטים בישראל בכל הערכאות. המשמעות היא פגיעה בעצמאותם של השופטים וביכולתם להגן על זכויות האדם, או להיאבק בשחיתות שלטונית. שופט או שופטת שירצו להתקדם במערכת, עלולים לנסות להתיישר עם עמדותיו של השלטון ובכך ייגרם נזק בלתי הפיך לעקרון השוויון בפני החוק.

השינוי שעניינו ביטול הביקורת השיפוטית על חוקי יסוד, יאפשר לממשלה לקדם שינויי חקיקה מכל סוג, כולל תיקונים שיכולים לשנות את יסודות המשטר או שפוגעים בזכויות אדם, בלי שבית המשפט יוכל להתערב, ובלבד שהתיקון יהיה תחת הכותרת של "חוק יסוד".

שינויים אלה עלולים להחליש את כוחה של מערכת המשפט, ולהוביל להעברת כוח בלתי מוגבל לידי השלטון, ולהחליש משמעותית את כוחו של האזרח מול השלטון ואת יכולתו להתגונן מפני התנהלות שרירותית ועוולות הנגרמות ע"י השלטון. האגודה הצליחה להביא לשינוי מדיניות באמצעות עתירות לביהמ"ש העליון, במקרים של פגיעה בזכויות האדם; בשנת 2021 בענין ביטול נוהל הזדהות בפני שוטר ובשנת 2015 בסוגיית העברת הטיפול בישראלים ממוצא אתיופי ממשרד הקליטה למשרדי המשלה הרלוונטיים. המצב החדש, יאפשר פגיעה בזכויות אדם ואזרח, בייחוד כלפי אוכלוסיות הסובלות ממילא ממדיניות אי שוויונית, מבלי שאלה תוכלנה לפנות לביהמ"ש.

לסיכום, מערכות האכיפה: מערכת המשפט ומשטרת ישראל, אינן חפות מקשיים ובעיות, כפי שאנו טוענות במשך שנים. יוצאי אתיופיה חשים שמעולם לא זכו לשוויון זכויות ולשוויון בפני החוק וכי המאבק נגד הרפורמה המשפטית הוא הלכה למעשה מאבקו של מי שהיו לו זכויות והוא חושש לאבד אותן. יחד עם זאת, אנו סבורות כי בשינויים המוצעים יש פוטנציאל לפגיעה חריפה ומסוכנת בדמוקרטיה הישראלית, בזכויות האדם בישראל, ופוטנציאל לפגיעה אנושה בזכויות קבוצות מיעוט. דמוקרטיה מחייבת שמירה הדוקה על זכויות אדם והגנה על אוכלוסיות מיעוט. משמעות השינויים הנ"ל, היא ריכוז של הכוח בידי הרשות המבצעת, ללא איזונים ובלמים, דבר המהווה אבן נגף להמשך פעילותינו - קידום מדיניות שוויונית ליוצאי אתיופיה בישראל.

